

Република Србија
Министарство
пољопривреде, шумарства
и водопривреде

MEDUNARODNA GODINA
ZDRAVLJA BILJA
2020

ZAŠTITIMO BILJE, ZAŠTITIMO ŽIVOT

ZDRAVLJE BILJA KAO GLOBALNI IZAZOV

Generalna skupština Ujedinjenih Nacija proglašila je 2020. godinu za Međunarodnu godinu zdravlja bilja (International Year of Plant Health - IYPH). To pruža jedinstvenu priliku za globalno podizanje svesti o tome kako zaštita bilja može da doprinese da se obezbedi dovoljno hrane za rastuću ljudsku populaciju, smanji siromaštvo, zaštiti životna sredina i podstakne ekonomski razvoj.

Kroz aktivnosti pod okriljem Međunarodne godine zdravlja bilja - IYPH 2020 i kampanje „Zaštitimo bilje, zaštitimo život“, ukazuje se da je prevencija i zaštita zdravlja bilja od velikog značaja za život na našoj planeti. U tome svako može dati svoj doprinos.

BILJKE ČINE 80% HRANE
KOJU JEDEMO
I PROIZVODE 98% KISEONIKA
KOJI UDIŠEMO.

ZAŠTO JE ZDRAVLJE BILJA VAŽNO?

Biljke su izvor vazduha koji udihemo i većeg dela hrane koju jedemo, ali često ne pridajemo dovoljno pažnje očuvanju njihovog zdravlja. Ovo može imati loše posledice. Očuvanje zdravlja bilja je od presudnog značaja za održivost poljoprivrede i snabdevanje hranom, kao i za zaštitu životne sredine i ekosistema.

Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih Nacija (FAO) procenjuje da se godišnje do 40% prinosa na poljoprivrednim usevima izgubi usled biljnih bolesti i štetočina. To dovodi do nedostatka hrane za milione ljudi u siromašnim područjima i nanosi ozbiljne štete poljoprivredi koja je osnovni izvor prihoda ruralnih zajednica.

Zdravlje bilja je sve više ugroženo. Klimatske promene i ljudske aktivnosti su dovele do izmena u ekosistemima, smanjenja biodiverziteta i stvaranja novih staništa u kojima štetočine mogu da se razvijaju i množe. Istovremeno, u poslednjoj deceniji utrostručila su se međunarodna putovanja i trgovina, što je omogućilo brzo prenošenje štetočina i bolesti koje nanosi veliku štetu autohtonim vrstama biljaka i životnoj sredini.

**BILJNE BOLESTI I ŠTETOČINE SU
ODGOVORNE ZA GUBITAK DO 40%
USEVA NA GLOBALNOM NIVOU,
KAO I ZA GUBITKE U TRGOVINI
POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA
KOJI PRELAZE 220 MILIJARDI
DOLARA GODIŠNJE.**

ŠTA SE NA MEĐUNARODNOM NIVOU ČINI POVODOM TOGA?

Kao i kod zdravlja ljudi, zaštita bilja od štetočina i bolesti je daleko isplativija nego suočavanje sa kriznim situacijama kada je zdravlje bilja ozbiljno narušeno. Naime, biljne štetočine i bolesti je često nemoguće iskoreniti kada se pojave, a borba protiv njih je dugotrajna i skupa. Prevencija je od presudnog značaja za izbegavanje razornog uticaja biljnih štetočina i bolesti po poljoprivrednu, životne namirnice i bezbednost hrane.

Međunarodna konvencija o zaštiti bilja (IPPC) i Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija (FAO) nastoje da, kroz globalno obavezujuće mehanizme, obezbede koordinisane i efikasne aktivnosti na prevenciji i kontroli širenja biljnih bolesti i štetočina širom sveta, i tako smanjuje negativne uticaje na zdravlje bilja i poljoprivredu, a posledično i na zdravlje ljudi, ekonomiju i životnu sredinu.

Razvoj i podrška primeni međunarodnih standarda u pogledu fitosanitarnih mera je osnovni cilj Međunarodne konvencije o

zaštiti bilja (IPPC). Pridržavajući se IPPC standarda, efikasno se upravlja rizikom od biljnih bolesti i štetočina, što omogućava bezbedniju i efikasniju trgovinu biljem i poljoprivrednim proizvodima, naročito pri pristupanju novim tržištima.

Zbog jake veze između zdravlja bilja i zaštite životne sredine, FAO podstiče načine za borbu protiv štetočina koji su pogodni za životnu sredinu, kao što je integralno upravljanje štetnim organizmima koje predstavlja pažljivo sagledavanje svih dostupnih metoda za zaštitu bilja i, shodno tome, integraciju odgovarajućih mera kojima se sprečava razvoj populacija štetnih organizama i ograničava primena sredstava za zaštitu bilja i drugih oblika intervencije na nivou koji je ekonomski i ekološki opravдан i kojim se smanjuje rizik po zdravlje ljudi i životinja i životnu sredinu na najmanju moguću meru, na način da se podstiče rast i razvoj zdravih useva i zasada sa najmanjim mogućim poremećajima u agro-ekosistemima, kao i prirodni mehanizmi kontrole štetnih organizama.

**GODIŠNJA VREDNOST TRGOVINE
POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA
SE TROSTRUKO UVEĆALA U
POSLEDNJOJ DECENIJI, NAJVIŠE U
EKONOMIJAMA U TRANZICIJI
I ZEMLJAMA U RAZVOJU.**

ŠTA DRŽAVE MOGU DA UČINE?

Na raspolaganju je mnogo načina da se na državnom nivou utiče na zaštitu zdravlja bilja, i pri tom osigura bezbednost hrane, zaštitu životne sredine i podstakne trgovinu.

- Promovisati kampanje za podizanje svesti javnosti o značaju zdravlja bilja i o onome što bi svako od nas mogao da uradi u cilju zaštite bilja.
- Pružiti podršku organizacijama koje se bave zaštitom bilja i osigurati da imaju adekvatne ljudske i finansijske resurse.
- Ulagati u istraživanja u vezi sa zdravljem bilja i u inovativne prakse i tehnologije, i/ili podstići privatni sektor i poljoprivrednike da urade isto.
- Osigurati da fitosanitarni uslovi za uvoz budu zasnovani na IPPC standardima, kao i da su tehnički opravdani, da odgovaraju konkretnom riziku od štetočina, da predstavljaju najmanje restriktivne mere koje su dostupne i minimalnu prepreku međunarodnom kretanju ljudi, roba i usluga.
- Implementirati IPPC standarde i ojačati kapacitete za zaštitu bilja, između ostalog i sproveđenjem procene fitosanitarnih kapaciteta u saradnji sa IPPC sekretarijatom.
- Poboljšati monitoring i sisteme ranog upozoravanja radi zaštite bilja i njihovog zdravlja.
- Uskladiti strategije i akcione planove sa ciljevima održivog razvoja koji su u vezi sa zdravljem bilja, poput onih usmerenih na eliminaciju gladi i neuhranjenosti, kao i na smanjenje siromaštva i opasnosti po životnu sredinu.

FAO PROCENJUJE DA SE
POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA
MORA POVEĆATI ZA OTPRILIKE 60%
DO 2050. GODINE, KAKO BI SE
NAHRANILA SVE VEĆA I
GENERALNO BOGATIJA LJUDSKA
POPULACIJA.

ŠTA MOŽE DA UČINI PRIVATNI SEKTOR?

Privatni sektor ima ključnu ulogu u pogledu očuvanja zdravlja bilja, iz razloga što može da doprinese razvoju globalnih standarda za zdravlje bilja i da pomogne u njihovoj implementaciji. Privatni sektor je takođe i pokretač inovacija u oblasti zdravlja bilja i ključni akter u proizvodnji i zaštiti bilja i biljnih proizvoda.

- Promovisati ekološki pogodne proizvode i prakse za prevenciju i kontrolu štetočina.
- Trgovinu i transport bilja i biljnih proizvoda učiniti bezbednim tako što će se poštovati međunarodni standardi i zakonodavstvo koje se odnosi na zdravlje bilja.
- Informisati klijente da transport bilja i biljnih proizvoda može da potpomogne širenje biljnih bolesti i štetočina, te da je potreban oprez.
- Uvesti i održavati inovativne prakse u pogledu zdravlja bilja i upotrebu novih tehnologija u skladu sa međunarodnim standardima.

SVE VIŠE BILJNIH BOLESTI I ŠTETOČINA
SE POJAVLJUJE RANIJE U SEZONI I NA
MESTIMA GDE PRE NISU BILI VIĐENI.

KLIMATSKE PROMENE IMAJU VELIKI
UTICAJ NA ZDRAVLJE BILJA.
POVIŠENE TEMPERATURE UZROKUJU
NEDOSTATAK VODE I MENJAJU ODNOS
IZMEĐU BILJAKA I ŠTETNIH AGENASA.

ŠTA MOGU UČINITI POLJOPRIVREDNICI I POLJOPRIVREDNA PREDUZEĆA?

4

Ljudi koji se bave poljoprivredom imaju glavnu ulogu u zaštiti zdravlja bilja. Ukoliko ste poljoprivrednik ili se radite u poljoprivrednom preduzeću možete imati direktni uticaj na bilje i možete pomoći u očuvanju njihovog zdravlja.

- Redovno posmatrati i prijaviti pojavu biljnih bolesti i štetočina na svojim imanjima.
- Usvojiti praksu suzbijanja štetočina koja je ekološki prihvatljiva – uključujući prakse koje osiguravaju da se ne deluje oprašivače, korisne insekte i organizme.
- Iskoristiti prednost moderne digitalne tehnologije, kao što su mobilne aplikacije i softveri za pristup informacijama o prevenciji i kontroli biljnih bolesti i štetočina ili prijavite izbjeganje problema.
- Sprečiti širenje biljnih bolesti i štetočina koristeći samo sertifikovano seme i sadnice za koje postoji potvrda da su zdravi.

KADA STE VI KAO POTROŠAČ U
MOGUĆNOSTI DA U LOKALNOJ
PRODAVNICI KUPITE VOĆE ILI POVRĆE,
ILI BILJKU U SAKSIJI IZ INOSTRANSTVA,
IPPC STANDARD JE IMAO VEZE SA TIM –
TAKVI PROIZVODI SU MORALI DA BUDU
PREDMET FITOSANITARNE KONTROLE
KAKO BI SE SPREČIO DOLAZAK BILJIH
BOLESTI ILI ŠTETOČINA ZAJEDNO SA NJIMA.

ŠTA SVI MI MOŽEMO DA UČINIMO?

Propisi koji se odnose na zdravlje bilja postoje kako bi zaštitili poljoprivredu, šumarstvo i životnu sredinu. Mnogo bilja i biljnih proizvoda (npr. seme, povrće, cveće) ne može biti transportovano pre no što je sprovedena fitosanitarna kontrola. Ukoliko nameravate da transportujete bilje, uverite se da ne kršite ove propise tako što ćete prethodno kontaktirati Upravu za zaštitu bilja, naročito kada se radi o međunarodnom transportu.

- Budimo obazrivi kada sa sobom na putovanje nosimo bilje ili biljne proizvode, iz razloga što bi to može predstavljati rizik za širenje biljnih štetočina i bolesti.
- Budimo pažljivi kada naručujemo bilje ili biljne proizvode preko interneta ili kurirske službe iz razloga što mali paketi mogu lako zaobići fitosanitarnu kontrolu.
- Tokom 2020. godine, ali i posle, pridružimo se globalnoj kampanji za podizanje svesti o značaju zdravlja bilja (#PlantHealth).
- Svakodnevne aktivnosti sprovedimo tako da smanjimo svoj uticaj na životnu sredinu i angažujmo se u inicijativama koje doprinose zaštiti prirodnih resursa.

Primer dobre prakse: Zdravlje bilja počinje od zdravlja semena

Proizvodnja semena je globalan i dinamičan posao, koji podrazumeva uzgoj, proizvodnju i trgovinu u brojnim zemljama i van njihovih granica. Semenarska industrija doprinosi zdravlju bilja proizvodnjom i plasmanom zdravog semena koje je redovno testirano kako bi se sprečile ili kontrolisale biljne bolesti i štetočine koje bi mogle da utiču na kvalitet semena, transport semena i njegovu primenu u novim područjima. Međunarodna inicijativa za zdravlje semena (platforma uspostavljena 1993. godine pod okriljem Međunarodne semenske federacije) je razvila referentne metode za useve povrća za konzistentnu evaluaciju zdravlja semena. Na primer, njene metode za detekciju bakterija i virusa na paradajzu se koriste širom sveta. Semenarska industrija takođe ima značajnu ulogu u prikupljanju i razmeni znanja. Inicijativa za listu regulisanih štetočina iz 2007. godine je rezultirala u dinamičnu bazu podataka zasnovanu na naučno zasnovanim informacijama koje služe kao izvor podataka za industriju, kao i za regulatorna tela, prilikom procene rizika da određeno seme bude potencijalni nosilac neželjenih štetočina. U saradnji sa semenarskom industrijom, industrija sredstava za zaštitu bilja, primenom istraživanja, inovacija i savremenih tehnologija razvija sredstva za tretman semena, koja štite seme od bolesti i štetočina, vodeći pri tom računa o zdravlju bilja, kao i o zdravlju ljudi i zaštiti životne sredine.

Primer dobre prakse: Procena fitosanitarnih kapaciteta radi unapređenja

Procena fitosanitarnih kapaciteta je proces koji obuhvata sve relevantne nacionalne institucije kako bi se identifikovale snage i slabosti u fitosanitarnom sistemu jedne zemlje, a radi njegovog unapređenja.

Kako poljoprivreda u Nikaragvi predstavlja značajan potencijal i čini skoro 8% bruto domaćeg proizvoda, Nikaragva je u saradnji sa FAO sprovedla procenu fitosanitarnih kapaciteta. Glavni rezultat ove procene će biti revizija nacionalnog fitosanitarnog zakonodavstva. Drugi rezultat će biti izrada Nacionalne strategije razvoja fitosanitarnih kapaciteta, koja će detaljno precizirati aktivnosti potrebne za dalji razvoj Nacionalne organizacije za zaštitu bilja. Sve relevantne institucije i zainteresovane strane – uključujući i uvoznike, izvoznike, proizvođače, sektor za trgovinu i životnu sredinu, kao i predstavnike univerziteta i regionalne organizacije za zaštitu bilja, su bile u uključene u proces.

U 2020. godini, Nikaragva bi trebalo da ima najnovije fitosanitarne propise i jasan akcioni plan za unapređenje fitosanitarnog sistema.

Primer dobre prakse: Obučavanje poljoprivrednika u okviru FAO inicijative

Obuke poljoprivrednika o integralnom upravljanju štetnim organizmima su deo FAO inicijative sa ciljem da se poljoprivrednici podrže u razvoju poljoprivredne proizvodnje na održivi način. U Republici Moldaviji, kroz ovu inicijativu poljoprivrednicima je predstavljen uzgoj paradajza na ekološki prihvratljiv način.

Poljoprivrednici su imali treninge o suzbijanju većine široko rasprostranjenih štetočina i bolesti, kao i prateći materijal za otkrivanje simptoma, dijagnozu, prevenciju i metode kontrole. Kao rezultat treninga, poljoprivrednici su počeli da primenjuju zasenčavanje i mreže protiv insekata u plastenicima, kao i feromone i lepljive zamke.

Ovaj projekat je podigao kapacitete poljoprivrednika da se usvoje principe održive poljoprivredne proizvodnje, istovremeno sprečavajući širenje štetočina.

Primer dobre prakse: Ekološki prihvatljivo upravljanje štetočinama

Metil bromid se ranije koristio kao fumigant za kontrolu biljnih štetočina, dok nije utvrđeno da šteti ozonskom omotaču. Univerzitet u Torinu i Agroinnova centar u Italiji pomogli su u ukidanju metil bromida razvijanjem alternativne metode za dezinfestaciju zemljišta i supstrata. Ove metode su primenjene u Kini, Maroku i Keniji. Poljoprivrednici iz ovih zemalja imali su ključnu ulogu u uspešnoj realizaciji ove inicijative. Korišćenjem kombinacije kalemljenja, solarizacije zemljišta i metoda gajenja u hranljivom rastvoru ili supstratu bez zemljišta, poljoprivrednici su uspeli da značajno smanje i na kraju potpuno napuste korišćenje metil bromida, a da pri tom kontrolišu zemljišne štetočine i da izbegnu gubitke u proizvodnji. Ovo je dobar primer saradnje između naučnog sektora, privatnih kompanija, međunarodnih agencija i poljoprivrednika radi dobrobiti po životnu sredinu.

Primer dobre prakse: Aktivnosti stručnih organizacija i udruženja

Udruženje proizvođača sredstava za zaštitu bilja u Srbiji -SECPA (Serbian Crop Protection Association), kao članica evropske asocijacije koja se bavi zaštitom bilja (ECPA-European Crop Protection Association), sprovelo je aktivnosti na informisanju poljoprivrednika u Srbiji o principima bezbedne i održive primene sredstava za zaštitu bilja. U sklopu ovih aktivnosti izrađeni su i distribuirani brojni štampani i elektronski materijali, između ostalog i brošura o Integralnoj zaštiti bilja, koja predstavlja prevod Croplife International IPM brošure, kako bi se srpskim poljoprivrednicima predstavili principi integralne procene i primene svih raspoloživih mera zaštite bilja i drugih mera za sprečavanje razvoja populacija štetnih organizama, uz istovremeno smanjivanje rizika po zdravlje ljudi i životnu sredinu na najmanju moguću meru.

Takođe, u sklopu ove inicijative, a u saradnji sa poljoprivrednim stručnim službama širom Srbije, organizovana su savetovanja poljoprivrednika. Na ovaj način, srpsko udruženje se pridružilo inicijativi međunarodnih organizacija koje rade u oblasti zaštite bilja, sa ciljem da poljoprivrednoj javnosti u Srbiji prenese znanja i iskustva o dobroj praksi u pogledu bezbedne i održive primene sredstava za zaštitu bilja i integralnog upravljanja štetnim organizmima.

Više informacija:

IYPH 2020 Sekretarijat

E-mail: IYPH@fao.org

Website: www.fao.org/plant health 2020

#PlantHealth #IYPH2020

Udruženje SECPA

E-mail: info@secpa.rs

Website: www.secpta.rs

Ova brošura predstavlja prevod i adaptaciju IYPH 2020 brošure (© FAO, 2019 CA6992EN/1/11.19) koju je za potrebe promocije Međunarodne godine zdravila bilja u Srbiji izradilo Udruženje SECPA uz podršku Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Na poslednjoj strani, a iza preuzetog teksta, dodat je primer sa relevantnim aktivnostima udruženja sprovedenim u Srbiji.

